

اثر بخشی آموزش مبتنی بر توانمندی های منش بر گرایش به اعتیاد نوجوانان شهر تهران

دکتر عزت اله کردمیرزا نیکوزاده^{۱*}، سمیرا شیری^۲

۱-دکتری روانشناسی، دانشگاه آزاد تهران مرکزی (نویسنده مسئول)

۲-کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثر بخشی آموزش مبتنی بر توانمندی های منش بر گرایش به اعتیاد نوجوانان شهر تهران صورت گرفته است. این پژوهش به لحاظ هدف یک پژوهش کاربردی و از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون، پس آزمون و گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل نوجوانان دختر ۱۵ تا ۱۸ ساله مشغول به تحصیل در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ متوسطه دوم بود که با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس از یکی از مدارس مناطق ۲۲ گانه شهر تهران انتخاب شدند. در این پژوهش که از نوع در دسترس می باشد با حجم نمونه ۴۰ نفر در دو گروه آزمایش (۲۰ نفر) و گواه (۲۰ نفر) جایگزین شدند. ابزارهای پژوهش شامل مقیاس گرایش به اعتیاد و پرسشنامه توانمندی های منش بودند. نتایج پژوهش نشان داد که میانگین تعدیل شده نمره های پس آزمون در متغیر گرایش به اعتیاد در گروه آزمایشی ۵۹/۸۵۳ و در گروه گواه ۴۸/۶۱۶ می باشد که نشان داد با کنترل پیش آزمون، گرایش به اعتیاد گروه آزمایشی نسبت به گروه گواه تفاوت معنی داری داشته است. بنابراین آموزش مبتنی بر توانمندی های منش باعث کاهش گرایش به اعتیاد در نوجوانان شهر تهران شده است.

واژگان کلیدی: آموزش، توانمندی های منش، گرایش به اعتیاد، نوجوانان.

مقدمه

دوره نوجوانی دوره‌ی گذر از کودکی و وارد شدن فرد به دوره بزرگسالی است، دوره‌ای بسیار حساس که فرد هم از لحاظ جسمی هم از لحاظ روحی و روانی دچار تغییرات و چالش‌های خاص می‌شود. گذر موفق از این دوران نقش بسزایی در سلامت روان و شخصیت فرد در آینده دارد. افراد در این سنین به شدت تحت تاثیر همسالان خود قرار می‌گیرند در حدی که ممکن است تصمیماتشان معطوف به همسالان و در راستای تصمیمات آنها باشد. اما چالش‌های این دوره صرفاً مختص خود فرد نمی‌باشد و باعث درگیر شدن اطرافیان و خانواده نیز می‌باشد به همین دلیل والدین بیش از پیش به دنبال راهکارهای تربیتی مناسب برای به سلامت گذر کردن از این دوران می‌باشند. از عمده نگرانی‌های والدین در این سنین گرایش نوجوان به اعتیاد است.

اعتیاد یک الگوی مصرف غیرمنطقی از مصرف مواد است که میتواند باعث ایجاد مجموعه‌ای از مشکلات پی در پی از جمله مشکلات شناختی، رفتاری و روانشناختی شود و پیامدهای جبران ناپذیری را برای فرد به همراه داشته باشد (سادوک و سادوک، ۱۳۹۵). سازمان جهانی بهداشت در سال ۱۹۵۰ اعتیاد را مسمومیت مزمن یا حاد بر اثر مصرف داروی طبیعی یا مصنوعی عنوان کرده که در آن فرد معتاد نیاز شدید به مصرف را به هرطور ممکن (وابستگی) دارد و با گذشت زمان (تحمل) میزان مصرف مواد را داشته و در صورت عدم مصرف علائم روانی و جسمانی (نشانه‌گان محرومیت) نمایان می‌شود (کیا و حسین پور، ۱۳۸۶؛ سلیمانی، میردردی‌کوند، کریمی، ویسی، ۱۳۹۷). اعتیاد نه تنها برای فرد و خانواده برای جامعه نیز می‌تواند آثار سوئی داشته باشد و بار زیادی را به آنها تحمیل کند. همچنین اعتیاد می‌تواند یک تهدید جدی و نگران کننده باشد و باعث جلوگیری از رشد و شکوفایی افراد گردد. اعتیاد به مواد یک اختلال مزمن و عود کننده است که تأثیرات آن در ابعاد مختلف اجتماعی، رفتاری، معنوی، زیستی، فرهنگی و روانی نمایانگر است (علی پور، ۱۳۹۸). طبق مطالعات انجام شده درصد نوجوانانی که به درمان سوءمصرف مواد احتیاج دارند در دهه گذشته رو به افزایش بوده است (دهلبرگ، اندربرگ و ونبرگ، ۲۰۱۷). همچنین بنا به گزارشی که مرکز اعتیاد و سوءمصرف مواد ارائه داده است ۷۵ درصد جمعیت نوجوانان دست به تجربه مواد اعتیاد آور زده و گرایش به مصرف و سوءمصرف در آنها رو به افزایش است (سیگل، ۲۰۱۵؛ رحیمی، فتحی، ۱۴۰۰).

گرایش به مصرف مواد در نوجوانان به صورت روز افزون قابل مشاهده است (فرنس، لوتیان و کاپ، ۲۰۰۰) و تغییرات ویژه باعث حساس شدن این دوره می‌شود (پرتو، ۱۳۸۹). در این دوره نوجوان در پی یافتن هویت خود بوده و می‌تواند دست به رفتارهای خطر جویانه همچون مصرف مواد بزند (نیوکامب، ۱۹۹۵). بالا بودن گرایش به مواد جوانان و نوجوانان از مسائل نگران کننده به شمار می‌آید زیرا اکثر افرادی که سابقه مصرف مواد را در سنین جوانی و نوجوانی دارند در سالهای آینده نیز به مصرف آن ادامه می‌دهند (لیو و همکاران، ۲۰۲۰؛ خان محمدی، صادقی، محمدزاده، وطن دوست، ۱۴۰۱). طبق تعریف پورافکاری (۱۳۷۶) گرایش یک حالت درونی است که می‌تواند باعث افزایش احتمال انجام یک کار شود و یا باعث یادگیری ساده و آسان آن شود. نوع باور و نگرشی که هر فرد نسبت به مواد و پیامد مثبت یا منفی آن دارد را می‌توان در تعریف گرایش

**14th International conference ON
PSYCHOLOGY
OF EDUCATION SCIENCES AND
LIFESTYLE**

Tbilisi - Georgia

September 15, 2024

research center for Islamic network
on virtual communication
CIRVU

Avicenna International
Community College LLC

به مصرف مواد جای داد (آدرم و نیک منش، ۱۳۹۰؛ سجادی نژاد و اکبری، ۱۳۹۷). در سبب شناسی گرایش به اعتیاد مفروضه- های متفاوتی عنوان شده است که هیچکدام به تنهایی نمی تواند علت گرایش به اعتیاد را در افراد بیان کند، در اکثر اوقات مجموعه ای از عوامل گوناگون و زمینه های متفاوت در این رویداد نقش دارند ولی وابسته به شرایط فرهنگی و اجتماعی هر فرد بعضی عوامل نقش پر رنگ تری می توانند داشته باشند. برای محققان این تفکر وجود دارد که سوء مصرف مواد و گرایش به آن ریشه در یک سازه قوی و قدیمی تری دارد که می تواند شامل جنبه های تعیین کننده رفتار باشد (والتون و رابرتز، ۲۰۰۴؛ مسلمان، نریمانی، عطادخت، ۱۳۹۹). رفتارهای اعتیادی در شکل های گوناگون می تواند در میان خانواده ها وجود داشته باشد و دلایل متفاوتی از جمله مهارت های ضعیف والدین، مسائل ساختاری، روابط خانواده و فرهنگ اجتماعی و اقتصادی آنها در به وجود آمدن اعتیاد فرزندان نقش داشته باشد (ماتیو، رجمی و لاما، ۲۰۱۸).

بررسی های دیگر نیز نشانگر آن است که عواملی دیگر همچون ویژگی های شخصیتی، شیوه زندگی، روابط اجتماعی، نگرش ها، باورها، احساسات، دلبستگی ها، عواطف و رفتارهایی که در طی رشد فرد شکل گرفته اند می تواند در به وجود آمدن وابستگی به مواد نقش اساسی داشته باشند (استون، بکر، هوبر و کاتالانو، ۲۰۱۲؛ سجادی نژاد و اکبری، ۱۳۹۷). در یک پژوهش تحلیل محتوا با عنوان عوامل مؤثر بر گرایش به اعتیاد به واد مخدر در میان افراد ۱۵ تا ۳۰ سال یک مطالعه کیفی به این نتیجه رسیدند که عوامل انگیزشی درونی مثل به دست آوردن آسان منافع روانی و جسمی، شخصیت لذت طلب، روحیه کنجکاوی، تمایل به متفاوت بودن، نداشتن مهارت زندگی و مشوق های بیرونی مانند شرایط فرهنگی وضع اجتماعی و اقتصادی می توانند از دلایل گرایش به اعتیاد باشند (مدبرنیا و همکاران، ۱۳۹۲).

در مورد عوامل گرایش به اعتیاد نظرات مختلفی بیان شده که به ۳ دسته تقسیم می شوند؛ دسته اول بر این اعتقاد هستند که که در دسترس بودن مواد موجب رفتن افراد به سوی آن می شود، دسته دوم وضعیت اجتماعی، بحران ها و نابسامانی شرایط اجتماعی را دلیل گرایش به اعتیاد می دانند و دسته آخر ویژگی های شخصی خود فرد از جمله میزان آمادگی روانی و ویژگی شخصیتی را مؤثر بر گرایش به اعتیاد می دانند (فرید کیان، ۱۳۸۹). همچنین افراد با علتهای مختلفی نظیر ناکامی در طول زندگی، باورها و نگرش های ناکارآمد، شناخت های غیر معقول و تحریف شده، لذت جویی، هیجان طلبی، ضعف در تشخیص حالت- های هیجانی و مسائل و مشکلات اجتماعی می توانند گرایش به مصرف مواد را از خود بروز دهند (رنجبر نوشری و همکاران، ۱۳۹۲؛ مسلمان و همکاران، ۱۳۹۹). یکی از رویکردهای نوپا که در دهه اخیر بسیار موفق بوده توانمندی های منش و فضائل است که از شاخه های اصلی روانشناسی مثبت به حساب می آید (بلیدورن و شوبا، ۲۰۱۷). روانشناسی مثبت، کارکردهای بهینه و مطلوب انسانی را مورد مطالعه و بررسی قرار می دهد. شاخه ای از علم روانشناسی است که تلاش دارد از تمرکز و نگاهی که صرفاً به اختلالات و نقاط ضعف فراد و مداخلات درمانی برای آن که سالها در حوزه روانشناسی به آن پرداخته شده گذر کرده و به مطالعه و شناخت فرایندها و شرایط و عواملی که به عملکرد بهتر و بهینه، شکوفایی و بهزیستی افراد کمک می کند بپردازد (نیمک، ۱۳۹۹). توانمندی های منش به عنوان منابع درونی، می تواند زندگی خوب را برای افراد توصیف کند و یا منابع

**14th International conference ON
PSYCHOLOGY
OF EDUCATION SCIENCES AND
LIFESTYLE**
Tbilisi - Georgia
September 15, 2024

بیرونی همچون آموزش و سلامتی، بهزیستی را برای نوجوانان به وجود آورد. پیترسون که از بنیانگذاران روانشناسی مثبت است معتقد بر این است که مداخلات توانمندی‌ها در محیط‌های آموزشی علی‌الخصوص محیط مدرسه می‌تواند بسیار تاثیرگذار باشد که به ارتقاء علمی و رشد اخلاق کمک می‌کند (ویت و واترز، ۲۰۱۵). برنامه مداخلات توانمندی‌های منش در بلند مدت باعث رشد و شکوفایی نوجوانان می‌شود و در شرایط سخت و بحرانی می‌تواند از آنها محافظت کند (فیتسیمون، ۲۰۱۳). در ارتباط با متغیرهای پژوهش می‌توان به برخی پژوهش‌ها اشاره کرد. در پژوهش تاج بخش (۱۴۰۱) یافته‌ها نشان داد اولین مؤلفه خانوادگی تأثیر گذر در ارتباط با پیشگیری از اعتیاد، عامل دانش‌افزایی مهارت‌های زندگی به ویژه مهارت حل مسأله می‌باشد. حسینی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان شناسایی بسترهای گرایش به اعتیاد در استان لرستان، نشان داد افراد به منظور پیشگیری از اعتیاد باید به موازات تضعیف و حذف مکانیسم‌های سوق دهنده، به تقویت و تأمین مکانیسم‌های جذب کننده در حیطه جاذبه‌های سالم پرداخت. رحیمی و فتحی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان نقش الگوهای ارتباطی خانواده و فرهنگ مدرسه در گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که بین الگوی ارتباطی جهت‌گیری گفت و شنود و گرایش به اعتیاد رابطه منفی معنادار و بین جهت‌گیری همناوی و گرایش به اعتیاد رابطه مثبت معناداری در دانش‌آموزان وجود داشت. همچنین، بین مؤلفه‌های فرهنگ مدرسه (روابط دانش‌آموزان، روابط دانش‌آموزان و معلمان و فرصت‌های آموزشی) و گرایش به اعتیاد روابط منفی معناداری وجود داشت.

همانطور که اشاره شد پدیده اعتیاد و گرایش به آن از جمله مواردی است که بسیاری از افراد را در طول زندگی با خود درگیر می‌کند، این مورد نه تنها برای خود فرد بلکه برای اطرافیان و خانواده مسأله ساز است. مقوله اعتیاد اثرات بسیار منفی را در جوامع ایجاد می‌کند، فرهنگ را تحت تاثیر قرار داده و سلامت جامعه را می‌تواند تهدید کند و بسیاری از موارد دیگر... حال آنکه در تحقیقات انجام شده قابل پیشگیری بودن گرایش به اعتیاد مطرح شد و به عواملی که می‌تواند در بر میزان گرایش نوجوانان به اعتیاد تأثیر گذار باشد اشاره شد، از جمله عوامل تهدید کننده شخصیت خود فرد و نوع افکار و نگرش اوست که ممکن است با تحریف و یا خطای شناختی همراه باشد، همچنین داشتن سرمایه روانشناختی مثبت یک عامل محافظت کننده در رابطه با این پدیده مطرح شد. در ادامه با این مسأله روبرو می‌شویم که برای پیشگیری نیاز به آموزش علی‌الخصوص در سنین نوجوانی می‌تواند اقدام موثری در امر پیشگیری داشته باشد. در این پژوهش سعی بر این است که تأثیر آموزش توانمندی‌های منش و خطاهای شناختی بر میزان گرایش نوجوانان به اعتیاد مورد بررسی قرار گیرد. لذا در این پژوهش به این پرسش پاسخ داده می‌شود که آموزش مبتنی بر توانمندی‌های منش بر خطاهای شناختی و گرایش نوجوانان به اعتیاد می‌تواند اثر گذار باشد یا خیر؟

روش شناسی

روش پژوهش حاضر به لحاظ هدف یک پژوهش کاربردی است و از نوع نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون، پس آزمون و گروه گواه بود. جامعه آماری این پژوهش شامل نوجوانان دختر ۱۵ تا ۱۸ ساله مشغول به تحصیل در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲

research center for Islamic network
on virtual environments
CINVE

Avicenna International
Community College LLC

متوسطه دوم بود که با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس از یکی از مدارس مناطق ۲۲ گانه شهر تهران انتخاب شدند. در این پژوهش که از نوع در دسترس می باشد با حجم نمونه ۴۰ نفر در دو گروه آزمایش (۲۰ نفر) و گواه (۲۰ نفر) جایگزین می شوند. قبل از اجرای آموزش از هر دو گروه جهت اندازه گیری میزان تاثیر گذاری آموزش مبتنی بر توانمندی های منش و گرایش به اعتیاد پیش آزمون گرفته خواهد شد سپس گروه آزمایش تحت آموزش مبتنی بر توانمندی های شناختی و گرایش به اعتیاد به مدت ۱۲ جلسه ۶۰ دقیقه ای با پروتکل مداخلات آموزش توانمندی های منش ایرانیان که توسط مرجان حسنی راد (۱۳۹۹) طراحی و اعتبار یابی شده است قرار گرفت و در انتها از هر دو گروه پس آزمون گرفته شد و نتایج مورد بررسی قرار گرفت.

خلاصه پروتکل مداخلات توانمندی محور	
جلسه اول	آشنایی با توانمندی های منش و فواید مداخلات توانمندی محور در زندگی روزمره
جلسه دوم	آشنایی با توانمندی کنجکاوی و توانمندی انصاف و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره
جلسه سوم	آشنایی با توانمندی قدرشناسی و توانمندی عشق به یادگیری و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره
جلسه چهارم	آشنایی با توانمندی جرأت و توانمندی تفکر تحلیلی/فرزانگی و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره
جلسه پنجم	آشنایی با توانمندی خودتنظیمی و توانمندی شوخ طبعی و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره
جلسه ششم	آشنایی با توانمندی خالقیت و توانمندی مهربانی / عشق و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی
جلسه هفتم	آشنایی با توانمندی هوش اجتماعی و توانمندی کار گروهی و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی
جلسه هشتم	آشنایی با توانمندی بخشایش و توانمندی رهبری و

یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره	
آشنایی با توانمندی امید و توانمندی فروتنی و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره	جلسه نهم
آشنایی با توانمندی ستایش زیبایی و کمال و توانمندی احتیاط و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره	جلسه دهم
آشنایی با توانمندی اشتیاق و توانمندی صداقت و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره	جلسه یازدهم
آشنایی با توانمندی پشتکار و توانمندی معنویت و یادگیری شیوه بکارگیری آنها در زندگی روزمره	جلسه دوازدهم

ابزارهای اندازه گیری در پژوهش

مقیاس گرایش به اعتیاد

زرگر (۱۳۸۵؛ به نقل از زرگر، نجاریان و نعامی، ۱۳۸۷) این مقیاس را با الگوگیری از پرسشنامه وید و بوچر (۱۹۹۲) و بر اساس فرهنگ کشور ساخته است. این ابزار دارای ۴۱ گویه بوده (۵ سؤال آن دروغ سنج است: ماده های ۱۳، ۱۲، ۱۵، ۲۱، ۳۳) و نمره گذاری آن در یک لیکرت پنج درجه ای (از کاملاً مخالفم: ۰ تا کاملاً موافقم: ۴) می باشد. سازنده این مقیاس نشان داد، در روایی ملاکی، این ابزار به خوبی قادر است افراد معتاد را از افراد غیر معتاد جدا سازد و روایی سازه این مقیاس نیز از طری همبسته کردن با مقیاس ۲۵ گویه ای علائم بالینی، ۰/۴۵ به دست آمد که در سطح ۰/۰۰۱ معنا دار بود. همچنین وی ضریب آلفای کرونباخ را ۰/۹۰ گزارش کرده است. در پژوهش دیگری اعتبار این مقیاس به روش آلفای کرونباخ، ۰/۹۰ و روایی سازه و ملاک آن مطلوب گزارش شده است (زرین کلک، ۱۳۸۹). اعتبار این ابزار در پژوهش حاضر با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۸ به دست آمد.

پرسشنامه توانمندی های منش

نسخه ایرانی مقیاس توانمندی های منش توسط حسینی راد (۱۳۹۹) طراحی، رواسازی و اعتباریابی شد. نسخه ایرانی پرسشنامه حاضر چهار ویژگی و ۱۹ توانمندی شامل، تعالی و کمال (امید، معنویت، قدرشناسی و ستایش زیبایی و کمال)، انسانیت (عدالت، مهربانی، بخشایش، کارگروهی، عشق و هوش اجتماعی)، شجاعت (جرأت، صداقت، پشتکار و اشتیاق) و خردو عقلانیت (تفکر تحلیلی، خود تنظیمی، عشق به یادگیری، احتیاط و فروتنی) را می سنجد. گویه های این مقیاس (۷۷ گویه) روی

**14th International conference ON
PSYCHOLOGY
OF EDUCATION SCIENCES AND
LIFESTYLE**
Tbilisi - Georgia
September 15, 2024

طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (کاملاً برعکس من=۱، برعکس من=۲، خنثی=۳، شبیه من=۴ و خیلی شبیه من=۵) نمره گذاری می-شوند. هر گویه به شکلی نمایانگر ادراک فرد از میزان برخورداری از توانمندی منش است: در موقعیت‌ها همه جوانب را می‌سنجم و متناسب با آن رفتار می‌کنم (تفکر تحلیلی)، همیشه دوست دارم دیگران را از موفقیت‌هایم با خبر کنم (فروتنی) و همه انسان‌ها را محترم می‌دانم و طبقه اجتماعی، نژاد و قومیتشان برایم مهم نیست (عدالت و انصاف). شاخص همسانی درونی نشان دهنده اعتبار بالای مؤلفه‌های این مقیاس است (خرد، $\alpha = 0/87$ ؛ شجاعت $\alpha = 0/86$ ؛ انسانیت، $\alpha = 0/80$ ؛ کمال، $\alpha = 0/90$). همچنین پایایی نمرات این مقیاس به شیوه بازآزمایی تأیید شد (خرد، $r = 0/86$ ؛ شجاعت، $r = 0/82$ ؛ انسانیت، $r = 0/85$ ؛ کمال $r = 0/79$). نتایج تحلیل عاملی نیز نشان دهنده روایی سازه مقیاس بود به گونه‌ای که ۳۹/۴۶ درصد واریانس ویژگی‌های منش توسط چهار عامل تبیین می‌شود (حسنی‌راد، ۱۳۹۹). اعتبار این ابزار در پژوهش حاضر با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۶۹ به دست آمد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

جدول ۱. یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

گروه				آماره	متغیر
گروه گواه		گروه آزمایشی			
پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون		
۴۸/۷۱	۴۷/۰۹	۵۹/۷۵	۴۶/۸۵	میانگین	گرایش به اعتیاد
۵/۸۶	۵/۹۴	۵/۱۳	۵/۱۲	انحراف معیار	

جدول ۲. نتایج آزمون لوین جهت برابری واریانس خطای متغیر وابسته در مرحله پس آزمون

متغیر وابسته	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معنی داری
گرایش به اعتیاد	۱	۳۹	۰/۲۹۷	۰/۵۸۹

همان‌طور که نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهند، آزمون لوین در مرحله پس آزمون در متغیر گرایش به اعتیاد ($F = 0/297$ و $p > 0/589$) غیرمعنی دار می‌باشند. بنابراین واریانس خطای گرایش به اعتیاد به طور معنی داری متفاوت نیستند و فرض همگنی واریانس آن‌ها در مرحله پس آزمون تأیید می‌شود.

جدول ۳. نتایج همگنی شیب‌های رگرسیون بین متغیر کمکی (پیش آزمون) و وابسته (پس آزمون) در سطوح عامل (گروه آزمایشی و گواه)

شاخص آماری	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری
گرایش به اعتیاد	۰/۸۰۲	۱	۰/۸۰۲	۰/۱۴۲	۰/۷۰۸

جدول ۴. خلاصه نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای مقایسه میانگین نمره‌های پس‌آزمون متغیر وابسته گروه آزمایشی و گروه گواه

اثر	آزمون	ارزش	F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
گروه	اثر پیلاپی	۰/۹۴۸	۲۰۲/۸۱۵	۲	۳۴	۰/۰۰۵	۰/۹۲۱
	لمبدای ویلکز	۰/۰۵۲	۲۰۲/۸۱۵	۲	۳۴	۰/۰۰۵	۰/۹۲۱
	اثر هتلینگ	۱۸/۰۷۴	۲۰۲/۸۱۵	۲	۳۴	۰/۰۰۵	۰/۹۲۱
	بزرگترین ریشه روی	۱۸/۰۷۴	۲۰۲/۸۱۵	۲	۳۴	۰/۰۰۵	۰/۹۲۱

همان‌طور که نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد، در مرحله پس‌آزمون بین گروه آزمایشی و گروه گواه از لحاظ گرایش به اعتیاد تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($F= 202/815$ و $p < 0/005$). بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

جدول ۵. نتایج آزمون تعقیبی بن‌فرونی برای مقایسه میانگین تعدیل شده گرایش به اعتیاد در پس‌آزمون گروه‌های آزمایشی و گواه

متغیر	گروه‌های مورد مقایسه	میانگین‌های تعدیل شده	تفاضل میانگین- ها	انحراف معیار	سطح معنی‌داری
گرایش به اعتیاد	آزمایشی-گواه	۴۸/۶۱۶-۵۹/۸۵۳	۱۱/۲۳۶	۰/۷۵۲	۰/۰۰۱

همان‌طور که نتایج مندرج در جدول ۵ نشان می‌دهد، میانگین تعدیل شده نمره‌های پس‌آزمون در متغیر گرایش به اعتیاد در گروه آزمایشی ۵۹/۸۵۳ و در گروه گواه ۴۸/۶۱۶ می‌باشد که نشان می‌دهد با کنترل پیش‌آزمون، گرایش به اعتیاد گروه آزمایشی نسبت به گروه گواه تفاوت معنی‌داری داشته است. در نتیجه فرضیه پژوهش تأیید شد. بنابراین می‌توان گفت آموزش مبتنی بر توانمندی‌های منش باعث کاهش گرایش به اعتیاد در نوجوانان شهر تهران شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثر بخشی آموزش مبتنی بر توانمندی‌های منش بر گرایش به اعتیاد نوجوانان شهر تهران انجام شد. در یک نتیجه‌گیری کلی بر اساس جداول ۴ و ۵ می‌توان نتیجه گرفت، فرضیه‌ی پژوهش تأیید شده و آموزش مبتنی بر توانمندی‌های منش بر کاهش گرایش به اعتیاد نوجوانان شهر تهران تأثیر مثبت داشته است. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های دوبریل و همکاران (۲۰۲۲)، خسروجردی و همکاران (۱۴۰۲)، تاج بخش (۱۴۰۱)، حسینی (۱۴۰۰)، رحیمی (۱۴۰۰) و مسلمان و همکاران (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. در تبیین این مسأله می‌توان اشاره کرد که افراد معتاد با افکار و احساسات منفی که در زمان نیاز به مواد هم تشدید می‌شود، دامنه تصمیم‌ها و اعمال خود را محدود می‌کنند و این امر در روانشناسی مثبت با شناساندن نقاط قوت و تجربه احساسات مثبت مورد آماج قرار می‌گیرد. احساسات مثبت موجب گسترش آنی فهرست

**14th International conference ON
PSYCHOLOGY
OF EDUCATION SCIENCES AND
LIFESTYLE**
Tbilisi - Georgia
September 15, 2024

افکار و اعمال افراد می شود. به عبارت دیگر وقتی شخصی حس مثبتی را تجربه می کند توان بیشتری برای مشاهده احتمال های بیشتر در پیش روی خود دارد. این گسترش در نتیجه احساسات مثبت، دقیقاً متضاد آن حالتی است که افراد با احساسات منفی تجربه می کنند (مگیارموئه، ۲۰۲۲). توانمندی های منش به عنوان منابع درونی، می تواند زندگی خوب را برای افراد توصیف کند و یا منابع بیرونی همچون آموزش و سلامتی، بهزیستی را برای نوجوانان به وجود آورد. پیترسون معتقد بر این است که مداخلات توانمندی ها در محیط های آموزشی علی الخصوص محیط مدرسه می تواند بسیار تاثیر گذار باشد که به ارتقاء علمی و رشد اخلاق کمک می کند (وایت و واترز، ۲۰۱۵). برنامه مداخلات توانمندی های منش در بلند مدت باعث رشد و شکوفایی نوجوانان می شود و در شرایط سخت و بحرانی می تواند از آنها محافظت کند. همچنین، تحقیقات نشان می دهند که استفاده از توانمندیها باعث می شود تا افراد احساس انرژی، نیرومندی و سرزندگی بیشتری کنند که این موضوع زمینه را برای افزایش پیامدهای مثبت و کاهش گرایش به اعتیاد را در نوجوانان فراهم می آورد (دوبرویل و همکاران، ۲۰۲۲). این پژوهش مانند سایر مطالعات دارای محدودیت هایی می باشد که در پژوهش های آینده، باید مدنظر قرار گیرد. در این مطالعه پژوهشگر با محدودیت هایی روبرو بوده که در زیر به چند مورد آن اشاره می شود: نتایج این تحقیق، به شهر تهران محدود شده است، بنابراین در تعمیم آن به شهرهای دیگر باید جانب احتیاط را رعایت نمود. میزان همکاری اداره ی آموزش و پرورش و مدیران مدارس برای این تحقیق کم بوده و گاهاً محقق را در سرعت دهی روند کار دچار محدودیت می نمود. پژوهشگر در استفاده از ابزار های اندازه گیری برای متغیرهای پژوهش، محدودیت داشت. در ادامه پیشنهاد می شود که این مطالعه در شهرها و استان های دیگر با فرهنگ های مختلف و همچنین با در نظر گرفتن تفاوت های اقتصادی و اجتماعی، انجام شود تا نتایج آن قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد.

منابع

- چلبیانلو، مردانی، لطیفه سادات، علی نژاد و شهلا (۲۰۱۸). رابطه سرشت-منش، ابعاد نابهنجار شخصیت و خود کنترلی با گرایش به اعتیاد در دانشجویان. *اعتیاد پژوهی*، ۵۰(۱۲) ۳۲-۴۹.
- حسینی راد، مرجان و حجازی، الهه (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش توانمندی های منش فرهنگ محور بر تقویت توانمندی های منش و ارتقای بهزیستی ذهنی. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۹(۹۶) ۲۶-۴.
- حسینی، رضا (۲۰۲۱). شناسایی بسترهای گرایش به اعتیاد در استان لرستان. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*
- خسروجردی، زهرا و حیدری، محمود (۱۴۰۲). تأثیر آموزش توانمندی های منش بر تبهرمداری نوجوانان: نقش شادی.
- پژوهشنامه روانشناسی مثبت**، ۶(۱۴)، ۴۴-۴۹.
- خدایاری فرد، محمد و حجازی، الهه (۱۴۰۱). تأثیر آموزش توانمندی های منش مبتنی بر ذهن آگاهی بر ارتقای کامیابی.
- ماهنامه علوم روانشناختی، ۲۰(۱۰۵)، ۱۶-۳۲.
- رنجبر، میرهاشمی، مالک، سعادت شامیر، ابوطالب، فخری فرهادی و رزیتا (۲۰۲۲). تدوین و اعتبار سنجی بسته آموزشی

14th International conference ON
**PSYCHOLOGY
 OF EDUCATION SCIENCES AND
 LIFESTYLE**

Tbilisi - Georgia

September 15, 2024

توانمندی منش و اثربخشی آن بر مهارت ابراز وجود نوجوانان. فصلنامه علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد پزشکی تهران، ۳۲(۲)، ۱۸۷-۱۴۵.

سام مهر، فرشلاف مانی صفت، خادمی و شبانی (۲۰۲۲). مقایسه اثر بخشی درمان شناختی رفتاری و هیپنوتیزم درمانی بر تحریف شناختی بین فردی در نوجوانان با اختلال نافرمانی مقابله ای. *مجله علوم پزشکی رازی*، ۲۹(۴)، ۱۷۸-۱۶۹. سلیمانی، میردیکوند، فضل الله، ویس کرمی و قره ویسی (۲۰۱۹). نقش میانجی گرایانه ابراز وجود در ارتباط میان کارکرد خانواده و گرایش به اعتیاد. *فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی*، ۱۲(۵۰)، ۵۲-۲۰.

سجادی نژاد، مرضیه السادات، اکبری چرمهینی و صغرا (۲۰۱۹). مقایسه عملکردهای شناختی در سیر اعتیاد: از تمایل تا ترک. *فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی*، ۱۳(۵۱)، ۱-۱۲.

لیلی، نعیمی و فاطمه، گلشنی (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش هوش اخلاقی بر خطاهای شناختی زنان مبتلا به اختلال اضطراب فراگیر. *فصلنامه سلامت اجتماعی*.

مسلمان، مهسا، نریمانی و عطادخت (۲۰۲۰). پیش بینی آمادگی اعتیاد به مواد بر اساس حالات روان شناختی مثبت دانشجویان. *اعتیاد پژوهی*، ۵۶(۱۴)، ۱۸-۲۹.

مهرابی، امیر، نعیمی، عبدالزهرا، هاشمی، اسماعیل و مرعشی، سیدعلی (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش استفاده از توانمندیهای منش بر استفاده از توانمندیهای منش، بهزیستی روانشناختی و سرمایه های روانشناختی. *فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی*، ۱۵(۵۷)، ۳۴-۹.

Dahlberg, M., Anderberg, M., & Wennberg, P. (2017). Psychometric properties of the UngDOK: A structured interview for adolescents with substance- use problems. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 34(2), 160-172.

Dubreuil, P., Forest, J., & Courcy, F. (2022). From strengths use to work performance: The role of harmonious passion, subjective vitality, and concentration. *The Journal of Positive Psychology*, 9(4), 335-349.

Mathew, K. J., Regmi, B., & Lama, L. D. (2018). Role of family in addictive disorders. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. Vol 22 (1) 65, 75.

Roberts, B. W., Walton, K. E., & Bogg, T. (2005). Conscientiousness and health across the life course. *Review of General psychology*, 9(2), 156-168.

Siegel, J. P. (2015). Emotional regulation in adolescent substance use disorders: Rethinking risk. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 24(2), 67-79.